

CARTEA VECHĂ – RECLAMANT AL CERCETĂRII MODERNE

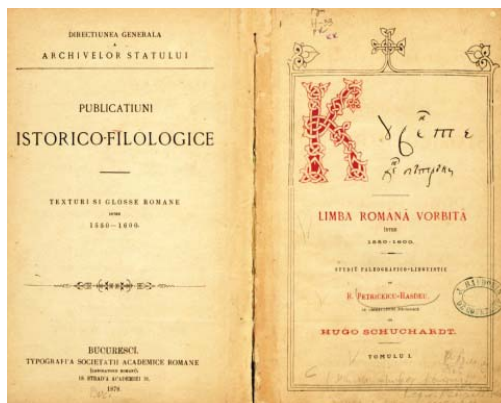
Dr., conf. univ. **Aurelia HANGANU**
director, Biblioteca Științifică Centrală
„Andrei Lupan”, AȘM

THE OLD BOOK – CLAIMANT OF THE MODERN RESEARCH

The collections of the Central Scientific library of Academy of Sciences of Moldova reveal a lot of documents which had an inestimable patrimonial value. In the same time, these manuscripts / publications are in a bad physical situation and ask modern and scientifically solutions for their restoration and conservation. This paper aims to underline some aspects of necessity in fond conservation in our library.

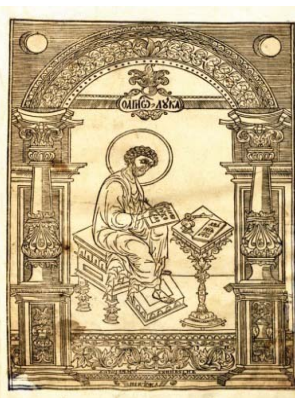
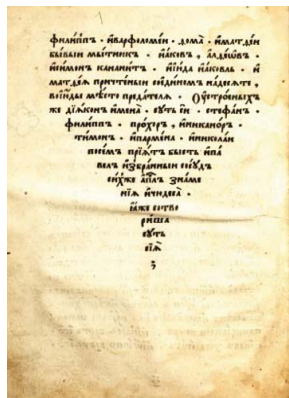
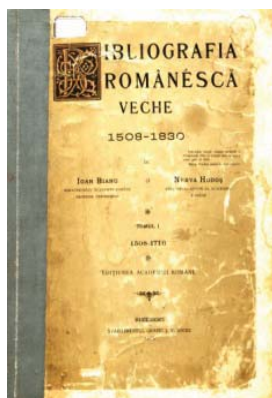
Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei [1] se află în pragul unei frumoase aniversări – 80 de ani de la înființare și funcționare. Evident lucru, documentele ce se păstrează în colecția bibliotecii sunt de dată mult mai veche – secolul al XVI-lea, sau mai exact anul 1595 (*L'Ungheria spiegata de Gio Nicolo Doglioni*), dacă vorbim de carte, și aproximativ 1660 dacă vorbim de acte ale cancelariei domnești. Adevărat tezaur al culturii românești și universale totodată. Dar să le luăm la rând, chiar dacă anunțăm din capul locului că în limitele acestor pagini putem oferi doar câteva date din cele mai importante.

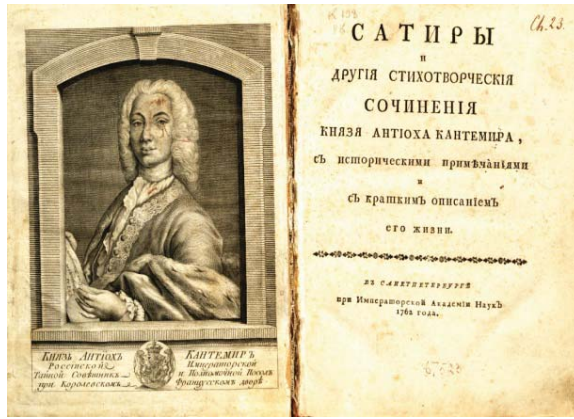
Fondul de carte veche și rară [2] este unul nu prea mare (aproximativ opt mii de titluri), dar foarte valoros. Publicațiile păstrate aici pot fi găsite în cadrul a câtorva colecții. Una dintre ele, *Cartea de referință*, include un șir de cataloage ale manuscri-

selor românești, slavone, italiene, portugheze etc., bibliografii analitice, diverse dicționare, cum ar fi: *Dicționarul Scriitorilor Români în 4 volume*, *Dicționarul elementelor românești*, *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, ghiduri, monografii la temă, precum și periodice. La această rubrică poate fi menționat unul dintre cele mai relevante volume cum este *Bibliografia Românească Veche (1508-1830)*. Lucrarea este realizată de Ioan Bianu și Nerva Hodoș în cadrul Bibliotecii Academiei Române, primul volum văzând lumina tiparului la București în 1903. Din prefața bibliografiei se desprinde intenția autorilor: *În publicațiunea de față se încercă pentru întâia oară a se da o arătare completă despre tot ce se știe că s-a tipărit în țerile românesci sau de Români în alte țeri pînă la 1830*, intenție care va fi preluată de bibliotecarii români, ajungându-se astăzi la momentul când se lucrează la aceeași Bibliografie românească, fiind vorba însă despre anii următorii volumelor incipiente.

Colecția *Cartea românească* include literatură cu tematică și formă diferită: de la culegeri de poezii, proză, la tratate științifice, culegeri de documente, literatură juridică, economică, politică, studii de folclor, statistice etc. Printre acestea se poate evidenția volumul semnat de enciclopedistul basarabean Bogdan Petriceicu Hasdeu *Cuvente din bătrîni. Limba română vorbită între 1550-1600*, editat la București de către Societatea Academică Română

în 1878. Lucrarea este un „studiu paleografico-linguistic”, după cum l-a definit însuși autorul, bine cunoscută filologilor, istoricilor, bibliologilor, dar și cercetătorilor cu diverse arii de interes.

Colecția *Cartea cu caractere chirilice* conține preponderent literatură ecleziastică: *Sfânta Scriptură, Minee, Trebnice, Liturghii, Sbornice, Amfologhioane, Evanghelii*.

Una dintre cele mai importante ediții a colecției este un *Apostol*, apărută în 1597 la Moscova (tirajul fiind mare pentru acele vremuri, 1 000 de exemplare). Cartea este renumită printr-o gravură de excepție a evanghelistului Luca, executată de către Ivan Timofeev Neveja.

Colecția *Moldovica*, legată într-un fel de precedentă, cuprinde și ea o serie de monografii, volume de poezie, proză, folclor, culegeri statistice etc., mai cu seamă din perioada țaristă și din perioada de după Primul Război Mondial. Colecția atrage atenția utilizatorului printr-o serie de reviste și ziare din perioadele respective, cu adevărat rare astăzi, cum ar fi: *Revista Bucovinei, Basarabia, Școala moldovenească, Școala Basarabiei, Viața Basarabiei, Din trecutul nostru, Sfatul Țării* etc. În același compartiment, bunăoară, Biblioteca Științifică Centrală deține un exemplar al prețioasei publicații *Carte românească de învățătură* a lui Varlaam, știută drept *Cazania*, editată în 1643 la Mănăstirea „Trei Ierarhi” din Iași, adică un monument de primă tipăritură executată pe teritoriul Moldovei istorice.

Colecția *Cartea străină* cuprinde cele mai ilustrative ediții apărute în Europa în limbile engleză, franceză, italiană, latină, germană, poloneză, spaniolă, acestea reprezentând literatura artistică, istorică, ecleziastică, folclor etc. Una dintre cele mai vechi cărți de pe aceste rafturi este și cea mai veche carte deținută în fondurile Bibliotecii Științifice Centrale – *L'Ungheria spiegata de Gio Nicolo Doglioni* – editată la Veneția în latină, limba științei acelor (și, parțial, alor noastre) timpuri, în 1595.

Colecțiile *Cartea cu caractere civile rusești* și *Cartea rusească*, pe lângă multe și diverse ediții, pun la dispoziția cititorului volume prețioase, cum ar fi *Сатиры и другія стихотворческія сочиненія князя Антиоха Кантемира, съ историческими примѣчаніями и съ краткими описаніемъ его жизни*, editată în 1762, la Sankt Petersburg, sau *Скупой рыцарь* de A. S. Pușkin editată în 1873, la Sankt Petersburg.

Colecția *Manuscrise* conține câteva *Liturghii, Irmoase, Pilde duhovnicești, Canoane* etc. Cea mai veche carte a colecției este *Pomealnic al sfintei mănăstiri Voroneț*, tradusă și scrisă la Voroneț în 1775, la care a trudit prolificul cărturar *Bartolomeu Măzăreanu*.

Colecția *Autografe*, mai puțin numeroasă, include diverse ediții ale savanților, literaților, oamenilor de cultură, politicienilor, care și-au lăsat pe volumele proprii dedicații pentru colegi, amici sau pentru instituția noastră. Un important autograf se găsește în cartea *Плодоводство Бессарабии и его нужды*, semnat de Могилянскій Н.К., la Chișinău în 1913.

Nu mai puțin valoroasă este colecția de hrisoave domnești, inclusă în fondul arhivistic nr. 18. Este vorba despre 113 documente ale cancelariilor domnești privitoare, în mare parte, la istoria Chișinăului, printre care se află și un extraordinar plan al Chișinăului care datează de la începutul sec. al XIX-lea. Și multe alte documente prețioase, care constituie tezaurul Bibliotecii dar și al neamului.

Este, fără îndoială, un motiv de bucurie și mândrie pentru noi, ca deținători de asemenea fonduri, dar totodată și un motiv de îngrijorare. Vorba e că acestea, fiind documente scrise / tipărite pe suport hârtie (de diferită calitate), este firesc să fie supuse acțiunii factorilor de mediu, timp și uman și, ca rezultat, să se deterioreze. Mai mult, dată fiind lipsa interesului față de conservarea cărții și la nivel de cercetare, se resimte lipsa soluțiilor (economice) de

condiționare și restaurare a acestora. Problema devine serioasă în momentul când se atestă un deficit total al specialiștilor instruiți / calificați în domeniu, când nu se mai găsește în bibliotecă o structură care s-ar ocupa de restaurare propriu-zisă, dar nu numai de operații de legare-copertare, când nu există tehnologii de stabilire a gradului de deteriorare a documentelor și a necesităților de conservare pe care acestea le reclamă. Pe de asupra, susținerea legislativă în Republica Moldova este precară la acest capitol.

Exemplul altor țări [e.g., 3] demonstrează faptul că se recomandă a merge pe linia adoptării unui program (concepții, strategii) național de preservare a fondurilor de documente scrise de mână și tipărite pe diferite suporturi materiale, inclusiv hârtie, elaborat la nivel de biblioteci naționale și/sau științifice și susținut la nivel de guvern. Acesta ar avea ca obiectiv mai multe acțiuni printre care:

- expertiza stării fondurilor și condițiilor de depozitare / păstrare a documentelor în biblioteci, arhive, muzee;
- instruirea bibliotecarilor și restauratorilor;
- inițierea și susținerea cercetărilor științifice în domeniul conservării documentelor realizate pe suport de hârtie;
- elaborarea și publicarea manualelor, a ghidurilor metodice, a altor materiale didactice;
- asistență în organizarea structurilor care să se ocupe la nivel profesional de conservarea colecțiilor bibliotecii;
- consiliere și asistență practică în conservarea fondurilor, inclusiv restaurarea documentelor;
- monitorizarea proceselor de pregătire, creștere și asigurare a personalului în procesele de conservare a colecțiilor bibliotecilor;
- dezvoltarea produselor de soft pentru crearea bazelor de date vizând conservarea colecțiilor de

cărți rare, manuscrise, documente fotografice, materiale cartografice, colecții de scrisori, manuscrise etc.;

- pașaportizarea fondurilor de carte rară și veche, de alte documente vechi realizate pe suport de hârtie;
- dezvoltarea unui sistem unificat de investigare a fondurilor de păstrare și arhivare;
- dezvoltarea unei baze de date la capitolul „personal în restaurarea și conservarea fondurilor”.

Elaborarea unui asemenea program, la nivel național, sau cel puțin la nivel de Academie de Științe, ar avea beneficii de netăgăduit: pe lângă stoparea degradării fizice a colecțiilor și fondurilor, pe lângă restaurarea și prezervarea documentelor manuscrise sau tipărite, pe lângă crearea unor posturi de muncă interesante și atractive pentru tineri, ar fi vorba și despre impulsivarea unui anumit tip de cercetări științifice (fundamentale și aplicative) în domeniul conservării și restaurării cărții, cercetări care în Republica Moldova la ora actuală practic lipsesc. Aceste investigații însă îi privesc pe savanții din mai multe domenii, or conservarea și restaurarea de documente în general reclamă în primul rând cercetări chimico-tehnologice, apoi cercetări microbiologice, investigații fizico-tehnologice la care se aplică cele din domeniul biblioteconomiei, a tehnologiilor informaționale, a didacticii etc.

Se înțelege de la sine că procesele de restaurare și conservare a cărții presupun investiții financiare. Un prim pas în această direcție s-a realizat, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” beneficiind de o susținere financiară inițială din partea Consiliului pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei. Mai mult, biblioteca în cauză dispune și de o încăpere dotată cu echipament special pentru conservarea cărții rare și vechi. Există, ca bază pentru un viitor centru de restaurare, un atelier de legare, în care se fac lucrările elementare de condiționare a cărții.

Urmează însă și alți pași, alte acțiuni, care necesită susținerea altor structuri de implicat în restaurarea și conservarea fondurilor bibliotecare, muzeale, arhivistice.

Referințe bibliografice

1. <http://www.amlib.info/>
2. <http://www.amlib.info/?lng=2&action=show&cat=103>
3. <http://www.nlr.ru/fdcc/>